

Левенець А. В.

к.ю.н., доцент кафедри

конституційного права та правосуддя

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

М. Одеса, Україна

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ СУД В УКРАЇНІ ТА СВІТІ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Одним з найбільш гострих та складних питань сучасного стану розвитку державного ладу в Україні є подолання корупції, масштаби якої визнаються загрозливими для функціонування держави не лише нашим суспільством, але й міжнародним співтовариством в цілому. Суспільний запит на чесну, відповідальну та не корумповану владу вимагає створення відповідних інститутів, які б могли забезпечувати боротьбу із корупційними злочинами та попередити їх скоєння перш за все у вищих ешелонах влади. Одним з таких інститутів в Україні став Вищий антикорупційний суд, процес створення якого триває активним чином саме зараз.

Історію створення антикорупційного суду в Україні слід розпочинати з конституційно-судової реформи 2016 року, коли були внесені зміни до Розділу VIII Конституції України «Правосуддя», а також прийнято новий Закон України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року, в ст.31 якого вперше згадується про спеціалізований антикорупційний суд: «у системі судоустрою діють вищі спеціалізовані суди як суди першої та апеляційної інстанції з розгляду окремих категорій справ... Вищими спеціалізованими судами є: 1) Вищий суд з питань інтелектуальної власності; 2) Вищий антикорупційний суд» [1, ст. 31]. Вимогу до України створити спеціальний антикорупційний суд неодноразово висували міжнародні інституції, зокрема - Міжнародний валютний фонд, однак чи можна вважати його реальним засобом боротьби з таким негативним явищем як корупція? На це питання спробуємо відповісти, звернувшись до зарубіжного досвіду функціонування подібних судів.

Перш за все слід відмітити, що перелік країн сучасного світу, в яких створені та діють окремі антикорупційні суди, не надто великий: їх близько 20, причому більшість – це країни Африки та Азії. На європейському континенті антикорупційні суди функціонують в Словаччині, Болгарії та Хорватії. За взірць для України було прийнято саме досвід діяльності антикорупційного суду Словаччини, найбільш важливі риси якого відображені в дослідженні «Спеціалізовані суди: порівняльний аналіз», організованого Програмою USAID реформування сектору юстиції «Нове правосуддя». Спеціальний кримінальний суд Словаччини був створений в 2005 році, і окрім корупційних діянь до його юрисдикції належали справи про відмивання коштів, про організовану злочинність та навмисні вбивства. Слід відмітити, що причиною створення цього суду в Словаччині визначалось прагнення розірвати існуючі кримінальні зв'язки між суддями, прокурорами, адвокатами та організованою злочинністю, які склались на той час, шляхом обрання нових суддів, яким було запропоновано високі оклади, особисту охорону та інші гарантії діяльності. Важливо відмітити, що в 2009 році Спеціальний кримінальний суд Словаччини був ліквідований через скасування відповідного закону Конституційним Судом Словаччини, до якого звернулись окремі політики та судді звичайних судів з приводу суддівської дискримінації. Однак в цьому ж році під серйозним громадським тиском

він був запроваджений новим законом про Спеціальний кримінальний суд [2]. На сьогодні в Словаччині діє Спеціалізований кримінальний суд, який складається з 13 суддів, що призначаються на посади в такому ж порядку, як і судді звичайних судів. До юрисдикції СКС Словаччини належать справи про навмисні вбивства, економічні правопорушення, в яких фігурують суми в понад 6,6 млн євро, тяжкі злочини, скоєні злочинними або терористичними угрупованнями, і злочини екстремістського характеру [3, с. 5].

У Болгарії створено розгалужену систему інституцій, які спеціалізуються на боротьбі з корупцією. Складовою частиною зусиль країни зі стримування корупції та підвищення рівня громадської довіри до державних органів було створено спеціалізований суд, який розглядає злочини, скоєні організованими злочинними угрупованнями, в тому числі злочини, пов'язані з корупцією. Відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу Болгарії, юрисдикція Спеціалізованого кримінального суду поширюється на злочини, пов'язані з діяльністю організованих злочинних груп, та злочини, вчинені державними службовцями та представниками влади [3, с.2-3].

Згідно прийнятого закону, в Україні Вищий антикорупційний суд має бути сформований протягом року з дня набрання ним чинності, тобто до 17 червня 2019 року. Його юрисдикція буде поширюватись на всю територію України та предметом розгляду мають стати всі справи, які підслідні Національному антикорупційному бюро України (тобто злочини, скоєні вищими посадовими та державними особами держави, суддями, прокурорами, військовослужбовцями та ін.).

Визначити роль Вищого антикорупційного суду України в процесі подолання корупції зарано, оскільки практично його діяльність ще не почалась, проте проаналізований та існуючий досвід функціонування подібних органів в інших країнах показує, що сам по собі антикорупційний суд, так само як і низка інших антикорупційних органів та інститутів, кардинально змінити ситуацію не здатні. В той же час, створення таких органів є свідченням більше політичного, ніж правового характеру щодо зміни цивілізаційних орієнтирів держави та суспільства, які завдяки високому резонансу загострюють увагу на засобах та методах здійснення державної влади, а також зміні цих методів.

Список використаних джерел:

1. Про Вищий антикорупційний суд: Закон України від 07 червня 2018 року // Відомості Верховної Ради України. – 2018. - № 24. - ст.212.
2. Україна має стати четвертою в Європі та двадцять першою у світі [Електронний ресурс] // Газета «День». – 18 червня 2018 р. – Режим доступу: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/ukrayina-maye-shansy-staty-4-yu-v-yevropi-i-21-yu-u-sviti>
3. Створення та діяльність антикорупційних суддів в Болгарії, Словаччині та Хорватії: інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України в рамках програми USAID "Рада: підзвітність, відповідальність, демократичне парламентське представництво", що виконується Фондом "Східна Європа" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29287.pdf>